

Hållbart jordbruk i Kuba

Hållbart jordbruk på Kuba: Intervju med Margarita Fernandez

Margarita Fernandez, verkställande direktör för Caribbean Agroecology Institute och samordnare för Cuba US Agroecology Network, delar i denna intervju med sig av sina tankar om Kubas hållbara jordbruk.

1. Du arbetar för närvarande som verkställande direktör för Caribbean Agroecology Institute (CAI) och samordnare för Cuba-US Agroecology Network (CUSAN). Kan du beskriva CAI:s och CUSAN:s erfarenheter av att arbeta i och med Kuba? Arbetar CAI och/eller CUSAN med några projekt på Kuba just nu?

Caribbean Agroecology Institute (CAI) grundades 2004, en från Vermont och en kuban, som kände sig passionerade över kraften i utbyte mellan människor för att föra samman två länder, trots politiska skillnader. År 2014 inledde institutet en strategisk planeringsprocess med viktiga partner på Kuba och övergick till ett mer medvetet fokus på miljö- och hållbarhetsfrågor, med hållbart jordbruk som en prioritet. Vårt nuvarande uppdrag är att katalysera kunskapsskapande och utbyte, bygga kapacitet och stödja övergångar till klimatbeständiga agroekologiska system som ger hållbar försörjning baserad på rättvisa och jämlikhet i Kuba, Karibien och regionen

Trots det utmanande politiska landskapet har vi kunnat förbli konsekvent engagerade genom starka partnerskap som bygger på förtroende och respekt.

Sedan 2015 har vi haft ett nära samarbete med partners på Kuba, inklusive Fundacion Antonio Nunez Jimenez, Asociación Nacional de Agricultores Pequeños (ANAP), Estación Experimental de Pastos y Forrajes Indio Hatuey och andra för att få mer än 200 personer att bygga lärande allianser och regionalt utbyte mellan främst jordbrukare men också akademiker och icke-statliga organisationer som är ledande inom agroekologi, matsuveränitet och klimatreiliens. Dessa utbyten har inkluderat workshops, konferenser och utbyten mellan jordbrukare där vi delar principer, praxis, forskning och innovationer för att bygga mer rättvisa och motståndskraftiga samhällen och livsmedelssystem. Dessa utbyten bygger också på förtroende, relationer och samarbeten i hela regionen. De flesta som deltar i utbyten kommer från USA och Puerto Rico, men även från länder i den större karibiska regionen.

Som en del av dessa utbyten bildades 2015 Cuba-US Agroecology Network (CUSAN), som har spelat en viktig roll för att bygga broar mellan jordbrukare, akademiker, institutioner och rörelser i våra länder som är engagerade i att bygga mer ekologiskt motståndskraftiga, socialt rättvisa och ekonomiskt rättvisa jordbruks- och livsmedelssystem genom agroekologi. CUSAN gör detta genom att öka medvetenheten om Kubas agroekologiska framsteg och utmaningar, underlätta partnerskap och bygga kapacitet bland intressenter genom deltagande i utbyten, kurser, konferenser, workshops och forskningssamarbete. CUSAN arbetar också för att förstärka kubanska röster internationellt och för att kanalisera resurser och möjligheter till våra motsvarigheter på ön.

Sedan 2016 har CAI varit medlem i samordningskommittén för Research Initiative for the Sustainable Development of Cuba

(RISDoC) tillsammans med Fundación Antonio Nunez Jimenez (FANJ), Environmental Defense Fund (EDF), Cátedra del Caribe de la Universidad de La Habana, United Nations Development Program in Cuba, och Centro de Estudios de la Economía Cubana. Varje år samlar vi en mångfald av aktörer, inklusive forskare, civilsamhällesorganisationer, regeringsrepresentanter, nya ekonomiska aktörer och lokala samhällsmedlemmar för att dela den senaste forskningen och projekt som katalyserar förändring mot ett starkare och mer motståndskraftigt Kuba och region. Vi publicerar också vitböcker om olika hållbarhetsämnen.

Mycket av den forskning vi gör syftar till att öka medvetenheten om framgångarna och utmaningarna i Kubas jordbruks- och livsmedelssystem. I likhet med den polariserade synen på Kubas politiska ekonomi som helhet, tenderar dess livsmedelssystem att uppfattas antingen som en ekologisk, livsmedelssuverän utopi eller som en efterbliven, underutvecklad sektor som desperat behöver moderniseras och vitaliseras genom utländska investeringar. Verkligheten ligger någonstans däremellan och vi arbetar med kubanska specialister för att ge nyanserade analyser av de föränderliga realiteterna på marken och de många öarna av hopp.

2. Kuba nämns ofta som en unik fallstudie för hållbarhet inom jordbruket på grund av dess framsteg inom stadsjordbruk, agroekologi och ekosystemförvaltning, särskilt efter Sovjetunionens fall. Kan du utveckla de principer och metoder som definierar det kubanska jordbruket i detta avseende?

Ja, Kubas rörelse för agroekologi eller hållbart jordbruk föddes av nödvändighet efter att det socialistiska blockets fall orsakat brist på mat, bränsle och material. Avgörande för uppkomsten av denna rörelse är att den bygger på kunskapen hos kubanska traditionella jordbrukare och systemtänkande tvärvetenskapliga forskare som redan praktiserade, forskade och förespråkade mer hållbara metoder för jordbruk i årtionden, i kombination med stöd från internationella grupper som driver på för denna förändring globalt. Vad den särskilda perioden gjorde var att öppna det politiska och ekonomiska utrymme som gjorde det möjligt för denna typ av jordbruk att slå rot över hela ön.

Inledningen av omvandlingen av Kubas jordbruks- och livsmedelssystem från ett högindustriellt, bränsleberoende och kapitalintensivt system med monokulturer av råvaror inom ett i hög grad centralplanerat system till ett mer decentraliserat, diversifierat och integrerat system har varit en process som går upp och ned beroende på förändringar i politiken och den ekonomiska situationen. I början av denna omställning av jordbruket (på 1990-talet) var det full fart framåt, och den kubanska revolutionens engagemang för vetenskap, allmän utbildning och social organisation visade sig vara viktiga tillgångar för denna omställning. Det fanns en grund av starka jordbruksinstitutioner som var inriktade på att lära ut, undervisa och forska om agroekologiska principer och metoder. Ett utbildat samhälle och en kultur av solidaritet och samarbete bidrog till att katalysera strategiska allianser mellan regeringen (på alla nivåer, men i synnerhet på kommunal och provinsial nivå), jordbrukare, forskare, studenter, media, konsumenter och andra viktiga aktörer. Statliga och icke-statliga institut med ansvar för utbildning, fortbildning, forskning och rådgivning började använda sig av mer bottom-up, deltagande, folkbildning och tvärvetenskapliga metoder som underlättade saminnovationer och hjälpte denna kunskapsintensiva typ av jordbruk att spridas.

Den nationella organisationen för småbrukare (ANAP), Farmer to Farmer Movement, och dess representation och påverkan på kooperativ, kommunal, provinsial och nationell nivå har varit en integrerad del av Kubas agroekologiska framgångar. Mer än hälften av Kubas jordbrukare (200 000 jordbruksfamiljer) har utbildats i agroekologi. Programmet för stads-, förorts- och familj jordbruk, som inleddes på Kuba under de första dagarna av 1990-talets ekonomiska kris, har spelat en viktig roll för att diversifiera den kubanska kosten genom att öka tillgången till färsk frukt, grönsaker och medicinalväxter i ett land där 80 procent av befolkningen bor i städer. Med starkt statligt stöd på lokal, provinsial och nationell nivå har urbana och periurbana jordbruk spridit sig över hela landet och representerar 14% av jordbruksmarken.

Under de senaste 30 åren har flera progressiva jordbruksreformer genomförts i syfte att decentralisera markförvaltningen från stora statliga gårdar till mindre icke-statliga kooperativa gårdar. Som ett resultat av detta har förvaltningen av jordbruksmark övergått från att ha varit 80 procent statligt förvaltd i början av 1990-talet till mer än 70 procent under kooperativ och familj jordbruk idag. Denna förändring har lett till en större mångfald, produktivitet, effektivitet och inbäddning i lokala livsmedelssystem.

De metoder som tillämpas på gårdarna i Kubas jordbrukssystem idag visar på de integrerade system som möjliggör en bred och framgångsrik spridning: kunskap och evidensbaserade biologiska produkter för skadedjursbekämpning och bevarande av växt- och

markhälsa, varav många produceras av lokala jordbruksdepartement, även om brist på resurser allvarligt har begränsat detta på många platser; kompostanläggningar på gårds- och kommunal nivå, återigen med ojämn framgång över ön beroende på resurser; saminnovationer mellan jordbrukare och forskare som har ökat mångfalden på gårdarna; deltagande växtförädlingsprogram och många andra integrerade och olika metoder och system som bidrar till social och ekologisk resiliens.

Sammanfattningsvis är några av de viktigaste drivkrafterna bakom denna omvandling, som fortfarande pågår, en ekonomisk kris som öppnade politiskt utrymme för ekologiska och agroekologiska jordbrukare och forskare att få makt, flera progressiva jordreformer som stärkte småbrukare och den kooperativa sektorn, decentralisering av planering och distribution av livsmedelssystem till kommunal nivå, ett föredömligt nationellt program för urbant jordbruk, ett mycket framgångsrikt utbildningsprogram för jordbrukare och flera stödjande regeringspolitiska åtgärder.

Det som är fascinerande och så viktigt med den kubanska erfarenheten av agroekologi är dess helhetssyn, den har förkroppsligat några av de viktigaste sociala, ekologiska och ekonomiska principerna och metoderna för agroekologi, som nu är ett tillvägagångssätt som accepteras av globala styrande organ som ett av de mest effektiva för att ta itu med problemen med hunger, fattigdom och ojämlikhet samtidigt som förlusten av biologisk mångfald begränsas och ger mer motståndskraft mot klimatkrisen. Agroekologi var en viktig del av förhandlingarna förra året vid konventionen för biologisk mångfald och kommer att vara en del av flera tillkännagivanden under årets COP som för första gången kommer att slutligen sätta livsmedelssystem som en prioritet i diskussionerna om hur man kan mildra och anpassa sig till klimatkrisen.

Kubas livsmedelssystem domineras dock inte på något sätt av hållbara agroekologiska system. Istället är det en blandning av stora och små jordbruk med varierande grad av användning av gödningsmedel, bekämpningsmedel och andra insatsvaror, som ofta går upp och ner i takt med landets ekonomiska hälsa. Kubanska forskare, professorer, agronomer och jordbrukare är splittrade i sin syn på vilka livsmedelssystem som är mest lovande: vissa tillhör det konventionella jordbruket (industriellt, monokulturellt, råvarusystem), medan många andra förespråkar att regeringen fullt ut ska stödja en övergång till hållbara agroekologiska system.

3. Trots Kubas status som global ledare inom hållbarhet och agroekologi importerar ön 70-80 procent av sina livsmedel och upplever för närvarande en enorm livsmedelsbrist och ökande livsmedelspriser. Varför tror du att ön kämpar för att tillgodose sin inhemska efterfrågan på livsmedel? Kan du ge en inblick i den nuvarande livsmedelskrisen på Kuba och dess huvudsakliga orsaker?

Det korta svaret är att det inte finns bara en orsak, det är resultatet av strukturella utmaningar på hemmaplan, allvarliga begränsningar internationellt (dvs. USA:s blockad) och miljöpåverkan, inklusive klimatkrisen.

Vi får naturligtvis inte underskatta den inverkan som de amerikanska sanktionerna har på ekonomin i allmänhet och livsmedels- och jordbrukssystemet i synnerhet. Den nuvarande livsmedelskrisen är resultatet av den större ekonomiska kris som landet har befunnit sig i under flera år. De som studerar Kuba vet att den nuvarande krisen är resultatet av en mängd samverkande faktorer och händelser, inklusive en skärpning av embargot under Trumpadministrationen, vilket innebar att Kuba lades till på listan över statliga sponsorer av terrorism och ytterligare begränsning av överföringar, resor och handel; en allvarlig nedgång i intäkter i utländsk valuta på grund av COVID-relaterade turiststängningar, som har varit långsamma att återhämta sig; den monetära enhetsprocessen som inleddes i januari 2021, som har lett till tresiffrig inflation och än idag kraftigt begränsar köpkraften för livsmedel för majoriteten av kubanerna; ett blixtnedslag i Kubas viktigaste bränsleförvaringsanläggningar i augusti 2022 som ledde till förlust av bränsle till ett värde av miljoner dollar, effekter från flera orkaner, inklusive Ian, som resulterade i förlust av grödor, bland andra utmaningar.

Även om Kuba kan köpa jordbruksprodukter från USA sedan Trade Sanctions Reform and Export Enhancement Act (TSRA) infördes 2000, finns det restriktioner, inklusive kravet att livsmedel endast får köpas med kontanter, en begränsning med tanke på den nuvarande ekonomiska krisen. Kuba har prioriterat importsubstitution genom olika politiska åtgärder, men har inte lyckats förbättra tillgången till livsmedel från inhemska produktion. Många frågar sig, hur kan Kuba vara en sådan ledare inom agroekologi och hållbart jordbruk men ändå stå inför kronisk livsmedelsbrist? En del av svaret är att oavsett om ett livsmedelssystem är baserat på en agroekologisk modell eller en industriell modell, behöver alla jordbruks- och livsmedelssystem resurser och en gynnsam miljö, och båda är hinder i Kuba idag.

Det finns en lång lista med utmaningar för den inhemska produktionen, inklusive bristande tillgång till krediter och investeringar för små infrastrukturella förbättringar som växthus, nät, verktyg, solpaneler, grävutrustning och biodigester; brist på människor som är villiga att arbeta på gårdar; brist på bränsle för att driva maskiner och transportera varor; brist på marknader för att köpa grundläggande insatsvaror; brist på olika marknader för att sälja producerad mat; den höga graden av livsmedelsavfall på grund av ineffektiva distributionssystem och brist på lämpliga lagrings- och bearbetningsanläggningar; ett komplicerat licenssystem för produktion och marknadsföring; och en allmänt osäker ekonomi. Kubas jordbruks- och livsmedelssystem står också inför allvarliga miljöutmaningar som erosion, försaltning, invasiva arter och klimatförändringarnas effekter, inklusive svår torka och allt kraftigare tropiska stormar och orkaner. Ön står inför demografiska hinder som de som USA står inför: en åldrande jordbrukarbefolkning (och befolkning i allmänhet) mitt i bredare trender av urbanisering och en kris med utflyttning.

När det gäller utmaningen med matsvinn visade en rapport från Veterinärer utan gränser från 2015 att nära 40% av den mat som produceras på Kuba går förlorad antingen på gården eller längs distributionssystemet. Det finns flera anledningar till detta, bland annat brist på arbetskraft för att skörda, brist på bränsle för att plocka upp och ta till marknaden, och brist på kyl- och bearbetningsanläggningar för att förlänga hållbarheten och tillföra värde. Det är viktigt att notera att Kuba inte är ensamt om detta problem, globalt sett är andelen livsmedelsförluster /avfall liknande. Det finns en verklig möjlighet att öka tillgången på livsmedel i landet genom att ta itu med frågan om matsvinn.

Jag vill också kort ta upp det faktum att det finns en omfattande debatt om i vilken utsträckning Kuba producerar sin egen mat kontra importerar den, och vilken roll agroekologiska insatser spelar för livsmedelsproduktionen och livsmedelssäkerheten på ön, med en rad olika åsikter som härrör från olika data, anekdoter och tolkningar. Försöken att skapa en korrekt bild av det kubanska livsmedelssystemet kräver att man navigerar i komplexa och ibland motsägelsefulla datamängder, liksom de omtvistade politiska berättelser som inramar diskussioner om jordbruksutveckling, och Kuba, i allmänhet. En viktig del av informationen som inte fångas upp i officiella uppgifter är de betydande mängder mat som produceras för lokala informella marknader och hemmakonsumtion.

Oavsett de faktiska siffrorna, är verkligheten den att majoriteten av den kubanska befolkningen kämpar för att få tillräckligt med mat i den mångfald och näringsmässiga kvalitet som de önskar och behöver. För många kubanska familjer är detta mer en fråga om ekonomisk tillgång än tillgänglighet, även om tillgänglighet förvisso är en fråga. De senaste reformerna för nya ekonomiska aktörer och tillstånden för icke-statliga aktörer att importera livsmedel har ökat tillgängligheten och mångfalden av erbjudanden, men till mycket höga priser i jämförelse med den genomsnittliga lönen för en kuban. Detta leder till att ojämlikheten fördjupas. Den nuvarande livsmedelskrisens brådskande karaktär kräver snabbare och djupare förändringar.

4. Med tanke på din expertis och erfarenhet av att arbeta i Kuba, vilka förändringar tror du att Kuba skulle kunna genomföra för att ta itu med sin livsmedelskris?

Precis som orsakerna till livsmedelskrisen är komplexa, är också de många olika strategier som skulle kunna bidra till att hantera livsmedelskrisen. Det finns ingen patentrösning, och det finns olika åsikter om hur man bäst tar itu med de många strukturella och systematiska frågorna. Jag ska göra mitt bästa för att besvara denna fråga på så kort tid och är medveten om att mycket kommer att utelämnas. Jag vill också erkänna min position som akademiker och praktiker som har arbetat inom området hållbar livsmedels- och jordbruksutveckling globalt under de senaste 30 åren, med de flesta av dessa år på Kuba, men som inte är en jordbrukare eller konsument eller beslutsfattare från Kuba.

Jag vill lyfta fram det faktum att det finns så mycket frigjord potential i Kuba och att många av svaren på hur man ska hantera livsmedelskrisen ligger inom dess gränser och består av de byggstenar som beskrivs ovan för att påskynda en omvandling av livsmedelssystem med rötter i agroekologiska principer, praxis, policyer och värderingar. Några av de viktigaste ingredienserna som krävs för att agroekologi ska kunna expandera till nationell skala finns på Kuba: tillgång till mark (om än med sina unika begränsningar); pedagogiska metoder i linje med agroekologiska värderingar; akademiska program för agroekologi; en horisontell process för lärande och kunskapsskapande som bonde till bonde; framgångsrika exempel på innovativa diversifierade agroekologiska gårdar; ett unikt urbant jordbrukssystem; en stark kooperativ sektor för social organisation; och politik som börjar värdesätta agroekologi.

Sektorn som helhet saknar dock i hög grad resurser. Nya investeringar, incitament och subventioner behövs verkligen och kan komma i form av omdirigering av subventioner från andra sektorer som turism.

Det finns så många öar av hopp på Kuba, med föredömliga jordbrukare som producerar betydande mängder av olika, näringsrika livsmedel med hjälp av agroekologiska metoder, men jordbrukarna behöver stöd på många områden, inklusive tillgång till insatsvaror. På Kuba finns det utmärkt forskning och robusta bevis på effektiviteten hos naturliga biologiska bekämpningsmedel och gödselmedel som inte har de investeringar och resurser som krävs för att skalas upp och bli tillgängliga för jordbrukarna. På samma sätt har utmärkt forskning om agrosilvopastorala system från institut som Indio Hatuey och Instituto de Ciencia Animal visat strategier för att producera mjölk och kött med hjälp av diversifierade betesmarker och foderarter som odlas på ön och inte behöva vara så beroende av foderimport. För närvarande pågår försök över hela ögruppen med agroekologisk potatis, som visar på högre avkastning. Det finns initiativ som omvärderar kassava och dess många produkter, inklusive mjöl för att ersätta vetemjöl, och även vetesorter som har anpassats till det karibiska klimatet och som måste göras mer tillgängliga. Det finns ett framgångsrikt nationellt projekt som integrerar energi och livsmedelssuveränitet på gårdarna. En kubansk forskare och jordbrukare fann att med den modell som finns på Kuba i dag med integrerade, mångsidiga agroekologiska gårdar skulle åtta personer kunna få en mångsidig, näringsrik och kulturellt lämplig kost som uppfyller kalori- och proteinbehoven på bara en hektar. Listan kan göras längre, och poängen är att det finns strukturella hinder för att förändra livsmedelssystemet, och att det helt klart behövs mer resurser.

Det finns mycket hopp i den nationella planen för livsmedelssuveränitet och näringsutbildning, SAN, som godkändes 2020, och dess åtföljande lag om livsmedelssuveränitet som godkändes 2022. Men förändringarna kommer inte tillräckligt snabbt. En viktig del av Plan SAN är att decentralisera planering och styrning av livsmedelssystem till den kommunala nivån för att stärka lokala och regionala livsmedelssystem och ekonomier med hjälp av deltagande och demokratiska lokala styrsystem. Men denna övergång kräver beteendeförändringar i kulturella system som är vana vid att fungera i en centralt planerad ekonomi, vilket inte är någon lätt uppgift. Det är viktigt att notera att det har utarbetats en lag om agroekologi som stärker lagen om livsmedelssuveränitet, men den förstnämnda har ännu inte godkänts.

Det finns också stora möjligheter inom sektorn för nya ekonomiska aktörer med kategorierna lokala utvecklingsprojekt och mikroföretag samt små och medelstora företag. Det händer mycket inom livsmedels- och jordbrukssektorn och med dessa nya ekonomiska aktörer. Men ett vanligt klagomål är behovet av att "destrabarisera" eller låsa upp de byråkratiska processerna samt att uppdatera och skapa finansiella mekanismer som stimulerar och underlättar en effektiv drift av dessa projekt. Den senaste tidens elektronisering av det monetära systemet har hämmat utvecklingen och tvingar vissa MYPYMEs att lägga ned sin verksamhet.

Intervjun publicerad i Center for Democracy in the Americas, Oktober 2023 (ZT)

Mer i samma ämne finns i [The Cuban Paradox](#)

HÄV BLOCKADEN MOT KUBA!

Bli en del av solidaritetsrörelsen!

Bli medlem i Svensk-Kubanska!

Eller skicka ett bidrag till Stödfonden

Ange namn, e-post, adress och skicka 300 kr för ett års medlemskap (150 för pensionärer, arbetslösa och studerande)

Swish 123 589 0975 eller Pg 40 54 11 ? 0

Bidrag till insamlingen ?Mediciner till Kuba?

PG 23 57 15 ? 0 ELLER Swish 123 182 37 72